

ФРАНЦУСКА РЕВОЛУЦИЈА И МЕЂУНАРОДНА ЗАШТИТА ИНДУСТРИЈСКЕ СВОЈИНЕ

Људска инвентивност неограничена је у времену и простору, па се слободно може рећи да је она стара колико и историја човечанства. Човековој природи од увек је било својствено да истражује нове путеве, решења и излазе у свим доменима своје делатности, а посебно у области технике и технологије. Но, иако је интелектуално стваралаштво било нераздвојни елемент свих људских активности, свест о друштвеном значају инвентивног рада и његових резултата формирала се тек у новије доба. Дути низ векова интелектуално стваралаштво није наилазило на разумевања људске заједнице нити је било, посебно заштићено.

Сматра се да је почетак модерне правне заштите овог вида стваралаштва везан за америчку и француску буржоаску револуцију. Оне су означиле и почетак тешке и упорне борбе за слободу интелектуалног стваралаштва и (признање) адекватне правне заштите у националним, а затим и у међународним оквирима. У исто време, те револуције биле су *израз* таквог степена друштвеног развоја на коме су производне снаге достигле ниво који је захтевао пласман интелектуалног стваралаштва не само на унутрашњем, већ и на међународном тржишту. То је, пак, са своје стране повратно утицало на проширење материјалне производње и било покретач индустријске револуције.

Основ модерног патентног права, националне и међународне заштите индустријске својине, налазимо у буржоаским законима донетим крајем XVIII века. Први патентни закон усвојен је 1790. године у САД-е. Правни основ за његово усвајање налазимо у чл. 8 америчког Устава, који значај интелектуалног стваралаштва за развој производних снага, изражава кроз формулацију да се ауторима интелектуалних дела признаје искључиво право на дела (временски ограничено) „у циљу унапређења корисних умећа“ (in order to order to promote the progress of the useful arts). Патентни закон донет на основу тог уставног овлашћења признао је проналазачу неспорно право на заштиту проналаска патентом.

Исте године француска револуционарна скупштина изгласала је патентни закон који је ступио на снагу 1791. године. Значај овог закона за развој националних патентних законодавстава и међународну заштиту индустријске својине је вишеструк. Најпре, он је први пут у историји одвојио интелектуалног ствараоца проналаска

од онога који проналазак економски искоришћава. Тиме је дошао до пуног изражаја дуалистички карактер проналаска и његове заштите. Мада се од тада у свим буржоаским законима предвиђа да је стваралац проналаска истовремено и креатор свих права, везаних за проналазак, проналазач као такав не ужива посебну правну заштиту, већ се заштићује власник патента, без обзира на то да ли проналазак искоришћава сам проналазач или власник капитала. Осим тога, закон од 1791. г. створио је претпоставке за несметани правни промет проналазака прогласивши их за „res in commercio“. Тако је патентно право у целини, као и његови поједини институти, постало елемент економског развоја капитализма и нов објект права, која дотадашња правна историја није познавала. И најзад овај закон признаје проналазачу искључиво право на проналазак, али га временски ограничава.

Пажљива анализа расправа у француској револуционарној скупштини приликом усвајања патентног закона, као и сагледавања свих његових одредби, упућује на закључак да је овај законски текст инспирисан доктрином природног права и на њој заснованој својинској теорији патента.

У свом извештају скупштини Буфле (Bouffler) је истакао да су резултати човекове мисаоне делатности његово право и природно власништво. Том приликом он је повукао разлику између природне својине (concession de la nature) и својине друштва (concession de la societe). Буфле сматра да није у реду да држава даје проналазачу награду за проналазак, већ се залаже да му се дозволи остваривање оне накнаде коју може постићи успешним коришћењем проналаска. Сличне идеје подржали су и други чланови скупштине поводом доношења патентног закона, посебно Шапелије (Chapelier), истичући да право индустријске својине представља признање друштва да проналазач има интелектуалну својину над резултатима свога рада, односно да је проналазак својина проналазача. Иста мисао унета је у преамбулу патентног закона од 1791. године, у којој се изричито каже: „Свака нова идеја чије остварење или развијање може постати корисно за друштво, припада првенствено ономе ко је на њу дошао и представљало би основно кршење права човека ако се привредни проналазак не би сматрао својином његовог стваралаца“.

Француска теорија да је патент приватна својина извршила је снажан утицај на законодавства већине европских земаља крајем XIX века. Она је имала доминантан утицај и на развој међународне заштите индустријске својине. На међународној конференцији одржаној у Паризу 1878. године преовладало је уверење да правна заштита проналазака коју су предвидели национални прописи не одговара потребама међународног робног промета. Из тих разлога оцењено је да треба донети једну међународну конвенцију која би поставила темеље међународне заштите индустријске својине, под истим условима за све припаднике земаља уговорнице. Француска влада је предложила нацрт конвенције који је редигован и усвојен на дипломатским конференцијама у Паризу 1880. и

1883. године.* Под снажним утицајима идеја француске буржоаске револуције у ову конвенцију унета је следећа формулација: „Право проналазача и индустријских креатора на своје дело или право произвођача и привредника на своје заштићене знакове је право својине. Закон који доноси свака нација не ствара ова права већ их само регулише“.

Иако је строго својинска концепција у савременој теорији, законодавству и пракси у највећој мери напуштена, идеје француске буржоаске револуције, изражене у патентном закону од 1791. године, имају трајни историјски значај за развој унутрашњег и међународног регулисања и заштиту индустријске својине. Својом прогресивношћу оне су омогућиле да патентно право стекне грађанство у националним правним системима, као и да буде изграђен посебан правни механизам међународне заштите индустријске својине. Због свог универзалног значаја француска буржоаска револуција била је и остаће цивилизацијска тековина и инспирација садашњих и будућих твораца патентног права.

Занимљиво је да се међу државама оснивачима Париске уније за заштиту индустријске својине нашла и Краљевина Србија. Околност да је тадашња економски неразвијена Србија учествовала у закључењу ове међународне конвенције са развијеним земљама света, првенствено је израз жеље да ојача свој национални суверенитет признат на Берлинском конгресу 1878. године и потврда да је она постала потпуно равноправан члан породице европских цивилизованих држава.

Dr VLADISLAV ĐORĐEVIĆ

Maître de conférence à la Faculté de droit à Niš

LA REVOLUTION FRANÇAISE ET LA PROTECTION INTERNATIONALE DE LA PROPRIÉTÉ INDUSTRIELLE

L'esprit inventif n'est pas limité ni dans le temps ni dans l'espace et on peut carrément dire qu'il est vieux autant que l'histoire de l'humanité. Il était toujours dans la nature de l'homme de chercher de nouvelles voies, solutions et issus dans tous les domaines de son activité, particulièrement dans le domaine de la technique et de la technologie. Mais, quoique la création intellectuelle fût l'élément inséparable de toutes les activités humaines la conscience sur l'importance sociale du travail inventif et de ses résultats ne s'est formée qu'à l'époque récente. Durant toute une suite de siècles la création intellectuelle n'était pas approuvée par la communauté humaine ni elle avait été procurée d'une manière particulière.

On considère que le commencement de la protection juridique moderne de ce genre de création est liée à la révolution bourgeoise américaine et française. Elles ont marqué le début d'une lutte difficile et tenace pour la liberté de la création intellectuelle et pour la reconnaissance de la protection juridique adéquate, dans le cadre national et ensuite international. En même temps ces révolutions étaient l'expression d'un tel niveau du développement social où les forces de productions avaient atteint le degré qui exigeait le placement des créations intellectuelles non seulement sur le marché intérieur mais aussi sur le marché extérieur. Ceci a, inversement, influencé l'augmentation de la production matérielle et a été aussi le promoteur de la révolution industrielle.

La base du droit de licence moderne, de la protection de la propriété industrielle nationale et internationale, se trouve dans les lois bourgeoises adoptées vers la fin du XVIII-ème siècle. La première loi de licence est adoptée en 1790 aux Etats-Unis. La base juridique pour son adoption se trouve dans l'article 8 de la Constitution américaine qui exprime l'importance de la création intellectuelle pour le développement des forces de productions par la formulation qu'un accorde aux auteurs des oeuvres intellectuelles le droit exclusif (temporairement limité) à celles-ci »dans le but du développement des oeuvres utiles« (in order to promote the progress of the useful arts)«. La loi de licence adoptée à la base de cette autorisation constitutionnelle a accordé à l'inventeur le droit incontestable à la protection licencière de son invention.

La même année l'Assemblée révolutionnaire française a voté la loi de licence qui est entrée en vigueur en 1791. L'importance de cette loi pour le développement de la législation licencière et la protection internationale de la propriété industrielle est multiple. D'abord, pour la première fois dans l'histoire il a séparé le créateur intellectuel de l'invention de celui qui exploitait économiquement cet invention. Il a été ainsi pleinement exprimé le caractère dualiste de l'invention et sa protection. Quoique depuis ce temps dans toutes les législations bourgeoises on prévoit que l'auteur de l'invention est en même temps le créateur de tous les droits, liés à l'invention, l'inventeur comme tel ne juit pas une protection judiciaire (juridique) particulière, c'est le propriétaire de la licence qu'on protège sans égard si c'est l'auteur même qui exploite l'invention ou c'est le propriétaire du capital. Outre cela la loi de 1791 a créé des suppositions pour la circulation juridique libre des inventions en les proclamant pour les »res in commercio«. C'est ainsi que le droit licencier en totalité, ainsi que ses institutions particulières, est devenu l'élément du développement économique du capitalisme et un nouvel objet du droit, que l'histoire antérieure du droit ne connaissait pas. Enfin, cette loi accorde à l'inventeur le droit exclusif à l'invention mais le limite au point de vu temporaire.

Une analyse attentive des débats dans l'assemblée révolutionnaire française au cours de l'adoption de la loi de licence, ainsi que l'aperçu de ses articles (déterminations) envoit à la conclusion que ce texte législatif a été inspiré par la doctrine du droit naturel et à la théorie propriétaire de licence basée sur elle.

Dans son rapport à l'assemblée Boufler a souligné que les résultats de l'activité intellectuelle de l'homme sont son propre droit et sa propriété naturelle. A cette occasion il a souligné la différence entre la propriété naturelle (concession de la nature) et la propriété de la société (concession de la société). Boufler estime que ce n'est pas une bonne solution que l'État donne la récompense pour l'invention à son inventeur mais il plède qu'on lui permette la réalisation de la récompense que celui-ci peut avoir avec une exploitation réussie. D'autres membres de l'assemblée soutenaient des idées semblables, surtout Chapelier, soulignant que le droit de la propriété industrielle présente la reconnaissance de la part de la société que l'inventeur possède la propriété des résultats de son travail, c'est à dire que la découverte est la propriété de l'inventeur. La même idée est introduite dans la préambule de la loi de licence de 1791 dans laquelle on dit explicitement: »Toute idée nouvelle dont la réalisation ou le développement peut devenir utile pour la société appartient avant tout à celui à qui elle est venue et si l'invention industrielle n'était pas considérée de propriété de son inventeur ceci représenterait la violation des droits fondamentals de l'homme«.

La théorie française que la licence est la propriété privée a exercé une puissante influence dans la législation de la majorité des pays européens de la fin du XIX-ème siècle. Elle a eu une influence dominante aussi pour le développement de la protection internationale de la propriété industrielle. Au cours de la conférence internationale qui

a eu lieu à Paris en 1878 prédominait la conviction que la protection juridique des inventions prévue par des réglementations nationales ne correspondait pas aux exigences du trafic international des produits. C'est pour ces raisons qu'il a été conclu la nécessité d'adopter une convention internationale qui poserait les fondements d'une protection internationale des propriétés industrielles sous les mêmes conditions pour tous les pays participants. Le gouvernement français a proposé une esquisse de la convention qui a été rédigée et adoptée au cours des conférences diplomatiques à Paris en 1880 et 1883. Sous la forte influence des idées de la révolution française bourgeoise, la formulation suivante est entrée: »Le droit de l'inventeur et des créateurs industriels à leurs oeuvre sou le droit des producteurs et des industriels à leurs marques déposés est un droit de propriété. La loi qu'un pays adopte ne cré pas ces droits; »il les régularise«.

Quoque dans la théorie, dans la législation et dans la pratique contemporaine, dans la plus grande mesure, cette conception strictement propriétaire soit abandonnée, les idées de la révolution française bourgeoise, exprimées dans la loi de licence de 1791, ont une importance historique durable pour la réglementation interne et externe et pour la protection de la propriété industrielle.

A cuse de son importance universelle la révolution française bourgeoise était et restera un héritage civilisateur et une inspiration pour les créateurs du droit de licence contemporain et futur.

Il est intéressant à remarquer que parmi les États fondateurs de l'Union parisienne pour la protection de la propriété industrielle s'est trouvé aussi la Serbie monarchique. La circonstance que la Serbie d'alors économiquement sous-développée a participé à la création (adoption) de cette convention avec les pays développés du monde était avant tout l'expression de son désir de renforcer sa souveraineté reconnue au Congrès de Berlin 1878 et aussi la confirmation qu'elle était devenue le membre tout à fait égal de la famille des pays civilisés de l'Europe.